

1946. szeptember 4. hete.

Általános iskola V. osztály.

A tanítás anyaga: Móricz Zs.: A nehéz négykrajcáros.

I. Előkészítés. 1. Számonkérés.

a) A bolondos legény. Mese.

b) Házi feladat. (Tréfás történet.)

2. Ráhangelés. Móricz Zsigmond új irodalmunk egyik jeles elbeszélője. Minden írásával a szegény nép javát akarta szolgálni. Nemcsak a testi, hanem a lelki javát is. A szegénységben is lehet valaki becsületes.

3. Célkitűzés. A becsület, a tiszta lelkiismeret adja az igazi megnyugvást az életben.

II. Tárgyalás. 1. Az olvasmány bemutatása.

A NEHÉZ NÉGYKRAJCÁROS.

Balázs bácsi arany óraláncán egy régi négykrajcáros fityegett.

Vajjon kiért viseli ezt a régi pénzdarabot a gazdag Balázs bácsi? Hiszen ő gyémántot is akaszthatna a láncára. Sokszor töprengtünk rajta gyerekésszel.

Egy szép nyári estén letelepedtünk a lugasban Balázs bácsi köré. Balázs bácsi ekkor mesélni kezdett.

— Hej, gyerekek, a ti Balázs bátyátok édesapjának nem volt ám aranylánca! A zsebében nem sok négykrajcáros csörgött. Pedig szüksége lett volna rá, mert mindennap tíz gyerek kért enni az asztalnál.

Szegény asztalosmester volt az én édesapám. Sokat dolgozott, mégis keveset keresett. Mi, gyerekek, mezítláb szalagáltunk nyaranta a jó meleg porban. Pirosak és erősek voltunk. De holmi nyalánkságra sose kaptunk egy krajcárt sem.

Én bizony, mi tűrés-tagadás, nem voltam megelégedve a sorssal. Szerettem volna legalább egyszer egy krajcárra szert tenni, hogy azt vehessek rajta, amit akarok. Gondoltam magamban: rögtön vennék pirosnyelű bicskát, tarka falovat, bőrlabdát és egy marék cukrot. Ezekre vágytam abban az időben. Azt hittem, hogyha egy krajcárt lennék, mind megvehetném rajta.

De nem kedvezett a szerencse. A mi kis falunkban, úgy látszik, senkinek sem volt elveszteni való krajcárja. Legalább én sohasem találtam egyet sem.

De egyszer nagy dolog történt. Édesapám egy zsebkendő pénzt hozott haza. Valami nagy fizetést kapott meg és csupa négykrajcárokban. Kiöntötte az asztalra. A testvéreim nem voltak otthon. Ezért most az egyszer megengedte, hogy pénzzel játsszam. Széjjelraktam a négykrajcárosokat egymás mellé. Beborítottam velük az asztalt. Azután hosszú sorban állítottam fel őket egymással szemben, mintha katonák lettek volna. Csillagot, falut és tornyot építettem belőlük.

Végre rám szólt édesapám, hogy söpörjem a pénzt egy zacskóba. Bele is söpörtem. De az utolsó darab a markomban maradt. Onnan a zsebembe csúszott. Azt gondoltam, hogyha

ezt az egyet is beleteszem a zacskóba, azzal már ez a nagy rakás pénz nem lesz nagyobb. Én meg milyen gazdag lehetnék evvel az egy darab négykrajcárossal! Azzal a zacskót bekötöttem. Átadtam édesapámnak és kisurrantam az ajtón.

Egyenesen a boltba vágtattam. Az úton mindvégig rajta tartottam a kezemet a zsebemen és egyre tapogattam.

Minden gondolkozás nélkül toppantam be a boltba. Ott igen sokan voltak. Én félreálltam. Gondoltam: amíg várakoznom kell, kiválasztom, hogy mit vegyek.

A boltosné egy összetöpörödött vén anyóka volt. Az volt a szokása, hogy szomorú éneklő liangon mondogatta mindig, hogy kinek mit ad.

Patakné sót kért hét krajcárért.

— Hét krajcárért sót... hét krajcárért sót... hét krajcárért sóóót... mondogatta a boltosné.

Amikor azután nagysokára kiadta a kezéből, Lábas Pista került sorra. Ő két krajcárért pipaszárat vett az apjának. A boltosné rákezdte:

— Két krajcárért pipaszárat... két krajcárért pipaszárat... két krajcárért pipaszárat...

Ezalatt csodálatos dolog történt velem. A négykrajcáros eleinte csak meghúzta magát a markomban. De ekkor csak kezdett nagyon nehéz lenni. Ez gondolkodóba ejtett, s minél tovább gondolkoztam, annál nehezebb lett a négykrajcáros. Az arcom égett. A négykrajcáros meg egyre nehezebb lett. Már fáj a kezem, a karom, a vállam, a hátam, a fejem. De legjobban fáj a szívem!

Már éppen rám került volna a sor. Még csak egy leány volt előttem. Ám ekkor úgy megijedtem, hogy — usgyé! — kiszaladtam a boltból s meg sem álltam hazáig.

Berontottam a szobába. Odarohantam édesapámhoz és sírva tettem tenyerébe a négykrajcárost.

Nem tudtam szólni egy szót sem. De ő kitalált mindent.

— Miért hoztad vissza? — kérdezte komolyan.

— Mert nagyon nehéz... — zokogtam.

Ekkor aztán így szólt hozzám édesapám:

— Ez a négykrajcáros a tied lesz! Őrizd meg és emlékezzél vissza mindig a mai napra! Jusson eszedbe mindenkor, hogy milyen nehéz az *ilyen* négykrajcáros!

— Hát fiaim, — végezte beszédét Balázs bácsi — így jutott hozzám a négykrajcáros, hogy örökre nyomja a lelkemet! Megmutatta a becsületes, szorgalmas élet ösvényét, amelyen egész életemben jártam.

(Móricz Zsigmond.)

2. Másodszori olvastatás és tartalmi megbeszélés részegységek szerint:

a) Balázs bácsi régi négykrajcárosa.

b) Balázs bácsi meséje a „nehéz” négykrajcárosról.

c) A becsületes, szorgalmas élet útja = a becsület.

3. Az olvasmány gondolatmenete.

4. Alapgondolata.

5. Műfaja. Különbség a mese és elbeszélés között.

III. Összefoglalás. 1. A tartalom elmondása.

2. Házi feladat. Hasonló eset a tanulók életéből. Pl.: Amit egy tollszár mesélt stb.

1946. szeptember 4. hete.

Általános iskola VI. osztály.

A tanítás anyaga: Móra I.: Kenyérszegéskor.

I. Előkészítés. 1. Számonkérés.

a) Valamely, már tanult költeményt mondatunk el, lehetőleg olyat, ami a tárgyalandó költemény hangulatához illik.

b) Áttérünk a legutóbbi megbeszélt olvasmány vagy költemény tartalmának, gondolatainak, szépségeinek megbeszélésére.

c) Házi feladat számonkérése.

2. Áthajlás. Nehéz ma a magyar élet. Vesztett háború után vagyunk. De van valami, ami megnyugtat, ami reményt ad a jobb jövőre: a *dolgos, munkás élet*.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. 1. A költemény írójának. Móra Istvánnak jellemzése. (Tanító.)

2. A költemény bemutatása.

KENYÉRSZEGÉSKOR.

Kinyiták a virágok kelyhüket,
 I ahegybe' már a fűrgé nyári nap,
 Sürgő családom régen talpra kelt,
 Együtt ülünk akácainak alatt.
 Flóttünk tiszta, sávós abroszon
 Szegetten a hajnalba' sült kenyér.
 Kisebb fiunk imáját zengi még:
 És addig a másik kettő se kér.

Ne bánd, cselédem, aggó, órködő, —
 Tudod, szegény tanítónép vagyunk,
 Hogy friss kenyér párolog az asztalon
 Azért is mennyi hálát adhatunk!
 Hány van szegényebb, hány van éhezőbb
 És hány visel sötétebb gondokat, —
 De rózsaszálam, mondd meg, édesem
 Lehet-e nálam egy is boldogabb?

Rózsás pilise lesz majd a mienk,
 Piros karéjra vár a két nagyobb;
 Tudom, picim, minőt szeretsz te is:
 Alsó hajast szelek neked nagyot!
 ... Nem kérdi senki: lesz-e még egyéb?
 Flégedett, a lelkem, mindenik:
 Csak arcodon látok könnyed borút:
 Hogy mást is mért nem adhatál nekik ..

S ez a kenyér, e barna, e kicsiny,
 Ez a világon a legiobb nekem:
 Lisztjében nincsen szitkozó panasz,
 Mások könnyét ízén nem érzem.
 S munkám, mit annyi oktalan lenéz,
 Kedves nekem, hisz olyan isteni:
 A nyers anyagból, melyet Isten ád,
 Segítek én embert teremteni!

Mit ér a dúsnak pergő élete,
 Ha nem fakad virág s gyümölcs nyomán?
 Mit ér a fény, a bőség tengere,
 Ha nem segít a lelkek nyomorán?
 ... Az illatos kenyér' kezembe' van,
 Az égre száll derült tekintetem:
 Hogy dolgos éltet adtál részemül,
 Imádlak, áldlak, édes Istenem!

(Móra István.)